

Flerårig handleplan for bæredygtighed og grøn omstilling

Dato 06-08-2019

Side 1

Region Midtjylland står over for en række strategiske udfordringer inden for klima, miljø og ressourcer. Klimaaftrykket og presset på klodens ressourcer er stigende. Udfordringen er både nærværende i regionens egen drift og den geografiske region. Danmark er godt med i forhold til FN's verdensmål om livskvalitet, men udfordret på områder, der retter sig mod klima og ressourceforbrug. Hvis hele verdens befolkning levede og forbrugte som danskerne, skulle der 3,5 jordkloder til at opfylde behovet for ressourcer. Indsatser inden for klima, energi og cirkulær økonomi skal i højere grad sammentænkes for at reducere klimapåvirkning og ressourceforbrug.

Der er tale om komplekse problemstillinger, der ikke kan løses i siloer, men kræver samarbejde og en tilgang, der bygger på værdikædebetragtninger, totaløkonomi og livscyklus.

Med afsæt i målsætningerne for den regionale udviklingsstrategi om at tage hånd om klima, miljø og ressourcer for at sikre en bæredygtig udvikling, har regionen prioriteret følgende områder i de kommende år.

1) Reduktion af Region Midtjyllands egen klima- og miljøpåvirkning

Udfordringerne er:

- Region Midtjylland (driften af organisationen) udledte i 2018 578.000 tons CO₂.
- 69 % af regionens klimaaftryk stammer fra indkøb af varer og tjenesteydelser.
- Jævnfør Danmarks deltagelse i Paris-aftalen skal regionen være CO₂ neutral i 2050.
- Regionen har et uudnyttet potentiale for at gå mod en positiv indflydelse på klima og miljø via sit ressource- og energiforbrug på udvalgte områder.
- Regionen er i følge Planloven forpligtiget til at mindske miljøbelastning og fremme en bæredygtig regional udvikling, der er helhedsorienteret, tværfaglig og langsigtet.

- Jævnfør Miljøbeskyttelsesloven skal regionen "begrænse spild af råstoffer og andre ressourcer".
- Region Midtjylland skal leve op til EU's affaldsdirektiver fra 2018, som udmøntes i en ny national affaldsplan primo 2020.

Region Midtjylland er en stor driftsorganisation med 27.000 ansatte og årlige driftsomkostninger på over 30 mia. kr. Det sætter sine spor i form af en klima- og miljøpåvirkning, der svarer til en mellemstor midtjysk by. Regionen har et samfundsansvar for at agere bæredygtigt både i forhold til klima- og miljøpåvirkning, socialt og økonomisk. Den geografiske region udgør en væsentlig indkøbsmuskel, og kommunernes indkøb og udbud er centrale for at nå målene i Paris-aftalen.

Regionen vil derfor i de kommende år have fokus på følgende handlinger.

a) Handleplaner, ledelsesstruktur og organisering af indsatsen

Bæredygtighedsstrategien for Region Midtjylland forventes godkendt af regionsrådet i januar 2020. For at sikre en forpligtigende og handlingsorienteret implementering af den nye strategi udarbejdes der to-årige handleplaner. Handleplanen for 2020-2021 forventes klar i februar 2020. For at sikre fremdrift og målopfyldelse skal der også udarbejdes en organisatorisk struktur for bæredygtighedsarbejdet, herunder bl.a. ledelsesstruktur og organisering af indsatsen.

b) Bæredygtige indkøb og bevidst forbrug

Bæredygtige indkøb og forbrugsadfærd er afgørende faktorer for reduktion af miljøpåvirkning og ressourceforbrug. Sammen med Indkøb & Medicoteknik og lokale indkøbsfunktioner vil Regional Udvikling arbejde strategisk med bæredygtige indkøb. Dette vil ske i form af en indkøbsstrategi, som understøtter målene for cirkulær økonomi. Ligeledes vil det ske operationelt ved i evalueringsmodeller at inkludere kriterier, som minimerer affald og forlænger levetid, samt i form af helhedsbetragtninger, der tager højde for ressourcer og udgifter forbundet med produktion, brug og bortskaffelse, også kaldet Total Cost of Ownership og livscyklusanalyser. Indkøb skal i højere grad ses som en del af materialestrømmen og en længere værdikæde, hvor ressourcer recirkulerer.

Uhensigtsmæssig adfærd udgør en stor klimapåvirkning. Undersøgelser viser, at ændret adfærd kan begrænse aftrykket med 30-40 %. Regional Udvikling vil samarbejde med bl.a. Koncern HR og hospitalerne om at øge bevidstheden og viden om ressourceoptimerende forbrug i klinikken, samt sikre en tæt kobling med social bæredygtighed, herunder arbejdsmiljø, rekruttering og fastholdelse, medarbejdertilfredshed og uddannelse.

c) Klima-, miljø- og ressourceregnskab for Region Midtjylland

Det er en udfordring at sikre valide data til opfølgning på handlinger foranlediget af bæredygtighedsstrategien. Der er behov for, at der kan måles specifikt på deltaljeret niveau for samtlige kategorier, og der er behov for, at klima-, miljø- og ressourceregnskaber skal give et overblik over regionens samlede forbrug. Endvidere skal det være muligt at aflæse et samlet overblik over alle miljømæssige konsekvenser og ikke alene CO₂ og energiforbrug. Derudover er der behov for, at opgørelsen kan anvendes til at skønne over effekter af eventuelle indsatser, som iværksættes.

Administrationen arbejder derfor med at udvikle det eksisterende grønne regnskab og udvide regnskabet med miljøpåvirkning. Ligeledes arbejder administrationen med at udvikle et handlingsorienteret regnskab, der kan anvendes til fremskrivninger og beskrivelse af konsekvenser og potentialer, samt med at identificere materialestrømme og fastlægge ressourcers værdi. På baggrund af det grønne regnskab for 2018 er der udarbejdet en række indsatsområder, der skal sikre en fortsat udvikling af et egentligt klima- og miljøregnskab. Øvrige relevante regionale afdelinger og eksterne parter, herunder de øvrige regioner, inddrages fra efteråret 2019.

2) Bæredygtige hospitaler

Udfordringerne er:

- Hospitalerne er de interne driftsområder i Region Midtjylland, som sætter det største negative CO₂-aftryk.
- 69 % regionens CO₂-udledning stammer fra indkøb af varer og tjenesteydelser, som for størstedelen anvendes på hospitalerne og relaterede sundhedsydelser.
- For nuværende genererer Region Midtjylland 7000 tons affald om året, som primært stammer fra hospitalerne. Af den samlede affaldsmængde genanvendes kun 19 %.

Der er behov for at reducere hospitalernes CO₂-udledning, hvis Region Midtjylland samlet set skal blive mere bæredygtig. Det kræver en bred indsats inden for f.eks. indkøbsområdet, det kliniske forbrug og håndteringen af affald.

I 2019 er der opstartet tre regionale testlabs på Regionshospitalet Randers med henblik på at afdække cost-benefits ved indsatser, der vedrører både affaldssortering, adfærd og forbrug samt certificering med Svanemærket. Derudover er der opstartet et regionalt 'Netværk for Bæredygtige Hospitaler' for at styrke viden og understøtte medarbejderdrevne projekter og samarbejde på tværs. For at understøtte lokale handlinger, der efterfølgende kan skaleres til hele regionen og opbygge viden og erfaring inden for bæredygtighed i en hospitals kontekst, er der oprettet en pulje til støtte af prøvehandling. Første ansøgningsfrist er 1. september 2019.

I en anerkendelse af, at nogle problemstillinger kun kan løses i samarbejde med andre, arbejdes der pt. på fælles ansøgninger med de øvrige nordiske lande om henholdsvis plastaffald og reduktion af kemi i produkter og arbejdsmiljø på hospitalerne.

For at imødekomme visionen om bæredygtige hospitaler, bør regionen i de kommende år have fokus på følgende:

a) Affaldsminimering på hospitalerne

Det er nødvendigt at arbejde med adfærd og rammerne for affaldssortering, affaldsminimering og bortskaffelse af affald på hospitalerne.

b) Samarbejde og partnerskaber

Der er et stort behov for samarbejde på tværs både internt og eksternt for at øge viden og indsatser om bæredygtige hospitaler. Det gælder f.eks. indkøb og udbud, offentlig-privat

innovationssamarbejde med leverandører samt nationale og internationale netværk med andre regioner.

c) Forankring og organisering

Der er pt. meget få ansatte på hospitalerne, der dedikeret arbejder med bæredygtighed. Dette er en udfordring i forhold til at komme i mål med visionen om bæredygtige hospitaler. Der er behov for ledelsesforankring, prioritering af ressourcer og en organisatorisk strukturel ramme.

3) Grøn omstilling med og i de midtjyske kommuner

Udfordringerne er:

- Stigende ressourceknaphed og mindre adgang til råvarer. Dette medfører bl.a. stigende råvarepriser.
- Store affaldsmængder og lav genanvendelsesprocent. En stor del af CO₂-udledningen stammer fra de varer, vi forbruger. Det stammer bl.a. fra et 'skjult' ressourceforbrug af vand, materialer og energi, der anvendes i processen fra udvinding af råvarer, produktion og distribution.
- Markedet for genbrug og genanvendelige materialer (f.eks. ombetrækning af en stol eller genanvendelse i form af plastgranulat) er ikke modent. Der mangler kvalitet, volumen og forsyningssikkerhed inden for genanvendelige materialer som f.eks. plast. Der mangler både viden, erfaring og systemer til at omsætte målsætninger om forebyggelse, genanvendelse og genbrug til praksis.
- Problemstillinger forsøges løst i siloer. F.eks. kan hver kommune definere deres egne affaldsplaner, der modarbejder et fælles hensigtsmæssigt volumen af de forskellige fraktioner i forhold til indsamling og bearbejdning af ressourcer. Der er behov for i højere grad at tænke i fælles værdikæder.

Cirkulær økonomi er en stadig mere og mere anerkendt tilgang til at adressere udfordringerne med ressourceknaphed og adgang til råvarer. Grundtanken er at bevare råvarernes værdi, undgå affald og minimere klimaaftryk, miljøpåvirkning og vandforbrug. En reel omstilling til cirkulær økonomi og adresseringen af FN's verdensmål kræver gentænkning af hele måden, vi forbruger, producerer og agerer på - og dermed også nye måde at samarbejde på både mellem offentlige og private, samt i og mellem værdikæder. Regionen har en vigtig rolle i at facilitere helheds løsninger på tværs af kommuner, affaldsselskaber, private virksomheder og forskningsinstitutioner.

Regionen afholder i 2019 tre seminarer for kommuner og eksterne samarbejdspartnere med forskellige temaer inden for cirkulær økonomi. Det første seminar den 6. juni handlede om mulighederne for kobling mellem cirkulær økonomi og det sociale område.

Der er afsat midler til en pulje for udviklingsprojekter inden for cirkulær økonomi, som regionens kommuner kan ansøge - gerne sammen. I tilknytning hertil afholdes faglige workshops med interesserede kommuner.

Regionen deltager i det nationale samarbejde om cirkulær økonomi med de øvrige regioner i regi af organisationen RegLab og har en løbende dialog med Miljøstyrelsen f.eks. om den kommende nationale affaldsplan, som forventes offentliggjort primo 2020. Regionens rolle som frontløber inden for området afføder national og international interesse for gennemførte projekter og fremadrettede initiativer.

Region Midtjylland støtter Innovationsnetværket for Bioressourcer, som understøtter, at bioressourcer kan blive til forretningsmuligheder.

For at understøtte den cirkulære omstilling bør regionen i de kommende år have fokus på følgende:

a) Reduktion og forebyggelse af ressourcespild

Danmark skal leve op til EU direktiver om affald og ressourcer fra 2018, der danner grundlaget for den nye nationale affaldsstrategi. Her bliver der stillet krav til forebyggelse af affald samt øget genbrug og genanvendelse. Dette kan gøres ved at tage afsæt i cirkulære principper, som bevarer ressourcer i kredsløb og fokuserer på værdiudnyttelse. Den samlede værdikæde skal styrkes i forhold til kvalitet, forsyningssikkerhed og økonomi.

b) Bæredygtige indkøb

Regionen kan bidrage til strategisk og praktisk anvendelse af cirkulære udbud og indkøb i regionens kommuner, herunder genbrugsstationer, samt bidrage med analyser af udvalgte materialestrømme for at kortlægge hele værdikæden.

c) Øget inklusion

Næsten 24.000 unge mellem 16 og 29 år i Region Midtjylland er på offentlig forsørgelse. Det viser tal fra december 2018 fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering. Dette betyder, at cirka hver niende i den aldersgruppe ingen tilknytning har til arbejdsmarkedet eller uddannelse.

I følge Cabi (et landsdækkende netværks-, videns- og konsulenthus, som arbejder målrettet for et socialt ansvarligt arbejdsmarked) mangler en stor gruppe af modtagere af overførselsindkomster en oplevelse af mening og tilhørsforhold. Endvidere har en stor gruppe, der tildeles fleks- og skånejobs, svært ved at finde et sted at arbejde.

De stigende krav til effektivitet og til uddannelse, samt til udfasning af job, der er rettet mod mennesker uden/med et lavt uddannelsesniveau og måske andre udfordringer, bevirker, at det enkelte menneske mister oplevelsen af tilhørsforhold og reducerer samfundets generelle sammenhængskraft.

Der er behov for inspiration til oprettelse af nye muligheder for øget genanvendelse igennem kombination af det cirkulære og det sociale område, blandt andet i forhold til at afsøge konstruktions- og finansieringsmuligheder.

4) Omstilling til grøn energi

Udfordringerne er:

- Stor variation i andelen af vedvarende energi på tværs af den geografiske region.
- Naturgasfyrede kraftvarmeværker udleder CO₂.
- Nødvendig reduktion af CO₂-udledning for at imødekomme den regionale vækst- og udviklingsstrategis målsætning om minimum 50 % grøn energi.
- Bortfald af grundbeløbet (statsligt tilskud) per 1. januar medfører højere varmepriser for forbrugerne.
- Uudnyttet vækstpotentiale i fjernvarmesektoren.

For at opnå målsætningen om 50 % grøn energi i Region Midtjylland skal de naturgasfyrede kraftvarmeværker overgå til vedvarende energi i varmeproduktionen. Nye teknologier muliggør foruden reduktion af klima- og miljøpåvirkning billigere varme for forbrugerne.

Regionen vil derfor i de kommende år have fokus på følgende handlinger.

a) Grøn omstilling i praksis

Der er behov for konkrete handlinger til gavn for klima, borgere og fjernvarmeværker i Region Midtjylland.

Regional Udvikling har i samarbejde med 25 lokale naturgasfyrede fjernvarmeselskaber fået bevilget 21,5 mio. kr. fra den Europæiske Investeringsbank til projektet 'Renewable Energy for Emission Reduction in Central Denmark Region (forkortet REFER-CDR). Projektet foregår i perioden 2017-2020. Projektet har fokus på rådgivning, projektering og projektstyring i forbindelse med investeringer i grøn energi for i alt 543 mio. kr. i de 25 deltagende fjernvarmeselskaber. Investeringer, der både skal spare 125.000 ton CO₂, skærme cirka 35.000 fjernvarmekunder mod prisstigninger, producere 304.000 MWh mere grøn energi og energibesparelser på 460.000 MWh. Der investeres bl.a. i varmepumpe-løsninger, solvarme, biogas, transmissionsledninger og ledningsrenoveringer.

Projektet nyder national og international opmærksomhed. F.eks. har Region Nordjylland skaleret projektet, og flere EU lande har vist interesse.

b) Kobling mellem spildevandssektoren og fjernvarmesektoren

Der er behov for at nedbryde organisatoriske barrierer og at bygge bro mellem sektorer. Projektet REFER-CDR rådgiver primært om første led i værdikæden; produktion, men for at opnå det fulde potentiale i grøn omstilling af fjernvarmesektoren er der behov for også at arbejde med andet og tredje led; hhv. distribution og forbrug. Der er desuden behov for at udvikle og optimere digitalisering, overskudsvarme, lavtemperatur og nye forretningsmodeller hos forbrugerne. Der ligger store potentialer for CO₂-reduktion, mere grøn energi og flere energibesparelser. Dette har affødt en præansøgning til ELENA-ordningen under den Europæiske Investerings Bank om et tre-årigt projekt.

c) Kommunale klimaregnskaber

Region Midtjylland udarbejder hvert andet år energiregnskaber for de midtjyske kommuner.

På en temadag om klimaregnskaber i marts 2019 blev potentialerne for udviklingen af energiregnskaberne drøftet med regionens kommuner og eksterne parter. Den positive respons har affødt en fælles ansøgning til Fonden Energi- og Miljødata sammen med PlanEnergi, Aarhus Universitet, Samsø Kommune og Samsø Energiakademi om tilskud til at udvikle et kommunalt klimaregnskab og scenarieværktøj til strategisk klimaplanlægning. På baggrund af klimaregnskabet, kan der laves relevante scenarier på kommuneniveau således, at kommuner og regioner får et overblik over CO₂-udledning og lagring af klimagasser, og på den baggrund bedre kan definere konkrete mål og handlinger. På sigt er det en videreudvikling, som vil komme alle regionens kommuner til gode.

Sammenhæng med øvrige planer og strategier i Region Midtjylland

Regional Udviklings arbejde med bæredygtighed og grøn omstilling har en sammenhæng med følgende planer og strategier i Region Midtjylland:

- Det afsluttede projekt midt.energistrategi, der fortsat sætter mål for omstillingen til vedvarende energi i den geografiske region.
- Den kommende regionale mobilitetsstrategi og den kommende regionale landdistriktspolitik i forhold til transport og mobilitet i den nye regionale bæredygtighedsstrategi og klima-, miljø- og energiregnskaber (offentlig transport, patienttransport mm.)
- Den kommende råstofplan 2020 i forhold til bæredygtighed i forbindelse med udvinding og transport af råstoffer.
- Den nye sundheds- og hospitalsplan i forhold til bæredygtige hospitaler (minimere forbrug, affaldshåndtering mm.)
- HR strategier og planer om social bæredygtighed i forhold til ny regional bæredygtighedsstrategi og bæredygtige hospitaler (netværk for bæredygtige hospitaler, kompetenceudvikling mm.)